

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМДА INNOVATSION BOSHQARUVNI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISH USULLARI

Atoxonova Roziya Egambergonovna

Xorazm viloyati Shovot tumani DMTT-2 direktori

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshqaruv samaradorligini takomillashtirish, hamda boshqarish usullari, innovatsion boshqaruv funksiyalari va ta'lim jarayonlarida yuqori samaradorlikka erishish haqida ma'lumotlar berilgan.

Аннотация: В данной статье представлена информация о повышении эффективности управления в дошкольных образовательных организациях, а также о методах управления, инновационных функциях управления, достижении высокой эффективности образовательного процесса.

Abstract: In this state, information is presented on the improvement of the effectiveness of management in educational organizations, as well as on methods of management, innovative functions of management, and the achievement of high efficiency of the educational process.

Kalit soʻzlar: innovatsiya, ta'lim, texnologiya, jarayon, boshqaruv, bolalar, maktabgacha ta'lim tashkiloti, pedagog kadrlar.

Ключевые слова: инновация, образование, технология, процесс, управление, дети, организация дошкольного образования, педагогический коллектив.

Key words: innovation, education, technology, process, management, children, preschool education organization, teaching staff.

XX asr innovatsion menejment rivojlanishi boshlangan davr. Uning shakllanish bosqichlari unchalik ko'p emas edi, lekin ularning barchasi taraqqiyot sari aql bovar qilmaydigan qadam tashladi va bor-yo'g'i bir asr ichida jamiyatni qanday yaxshilash va biznesni yanada foydali qilish haqidagi butun fanga aylandi. Bu qadamlarga quyidagilar kiradi:

- Bozor hali turli xil tovarlar bilan to'yinmagan bo'lgan ommaviy ishlab chiqarish davri (XX asrning birinchi uchdan bir qismi).
- Ommaviy marketing davri, uning kontseptsiyasi Buyuk Depressiyadan keyin AQSH iqtisodiyotini tiklashga qaratilgan (XX asr o'rtalarigacha davom etgan).
- Ilm-fan va axborot texnologiyalaridan kelib chiqqan postindustrial davr (XX asrning ikkinchi yarmida boshlanib, hozirgacha davom etmoqda).

Innovatsiya- yangi ilmiy bilimlarni, qandaydir kashfiyotlarni, ixtirolarni olishga qaratilgan tadqiqot faoliyatidan foydalanish orqali rivojlanadi. Bundan tashqari, innovatsiyalarning paydo bo‘lishi loyihalash ishlarining natijasi bo‘lishi ham mumkin. Bunda mavjud ilmiy nazariyalar va tushunchalar asosida amaliy harakatlarni amalga oshirish imkoniyatini aks ettiruvchi instrumental va texnologik bilimlar rivojlanadi. Shunday qilib, innovatsion loyihalar yaratiladi, bu esa keyinchalik yangi texnologiyalarning paydo bo‘lishiga olib keladi. “Ta’lim” tushunchasi (arabcha “ilm olmoq” – o‘qish, o‘rganish hamda hayotiy tajriba asosida orttirilgan bilim va malakalar majmui) bilim berish, malaka va ko‘nikmalar hosil qilish jarayoni, kishini hayotga va mehnatga tayyorlashning asosiy vositasi. Ta’lim jarayonida ma’lumot olinadi va tarbiya amalga oshiriladi. Ta’lim tor ma’noda o‘qitish tushunchasini anglatadi. Lekin u faqat turli xildagi o‘quv tashkilotlarida o‘qitish jarayonini emas, oila, ishlab chiqarish va boshqa sohalarda ma’lumot berish jarayonini ham anglatadi. Chunki ta’limning mazmuni va mohiyati jamiyatning moddiy va madaniy taraqqiyoti darajasi bilan belgilanadi. Ijtimoiy munosabatlar, umumiy ma’lumotga bo‘lgan ehtiyoj, kishilarning kasbiy tayyorgarligiga, ta’lim haqidagi pedagogik g‘oyalarga qarab kishilik jamiyati taraqqiyotining turli bosqichlarida ta’limning mohiyati, metodi, tashkiliy shakllari o‘zgarib yanada takomillashib borgan.

Ta’lim - mashg‘ulot berish jarayonini, ya’ni pedagog (o‘qituvchi) faoliyatini, umuman, bolaning bilish, o‘rganish faoliyatiga rahbarlik qilishni hamda uqish jarayonini, ya’ni bola faoliyatini bildiradi. Ta’lim jarayoni - ta’lim beruvchi — pedagog va ta’lim oluvchilar faoliyatining yig‘indisidan iborat. Ta’lim va tarbiya jarayonida shaxsning sifatleri, dunyoqarashi, qobiliyati o‘sadi. Ta’lim avlodlar o‘rtasidagi ma’naviy vorislikni ta’minlaydi: kishilarning ijtimoiy, tarixiy tajribalari yosh avlodga ta’lim orqali o‘tadi. Ta’lim haqida turli nazariyalar mavjud. Ba’zi nazariyalar ta’limni jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy tuzilishiga bog‘liq bo‘lmagan 11 hodisa sifatida baholasalar, ba’zilar ta’limning sinfiy xarakterga ega ekanligini, u jamiyatning har bir a’zosida muayyan siyosiy, falsafiy, axloqiy, huquqiy qarashlarni shakllantirish maqsadi sari qaratilganligini ta’kidlaydi. Ta’limning maqsadi obyektiv hayot talablariga muvofiq holda o‘zgarib borgan kabi, ta’limning xarakteri, yo‘nalishi ham uning maqsadiga muvofiq o‘zgarib boradi. Ta’lim dialektik tarzda taraqqiy etib boradigan ichki ziddiyatlar jarayonidir. Ta’lim bilish qobiliyatlari, his-tuyg‘ular, idrok, shaxsni tarkib toptiruvchi kuchli omildir. Ta’lim jamiyat qurilishining muhim muammolarini hal qilish — jamiyatning moddiy-texnika bazasini yaratish, ijtimoiy munosabatlarni tarkib toptirish, jamiyatning yangi a’zosini tarbiyalashga yordam beradi.

Bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimida turli xil maktabgacha ta’lim tashkilotlari mavjud, takomillashtirilgan pedagogik texnologiyalar va usullar yuzaga kelib, amalda qo‘llanilmoqda, innovatsion faoliyat ommalashmoqda. Asosan

maktabgacha ta'limning yo'nalish va talablari o'zgartirilmoqda. Aynan shuning uchun ta'lim muammolarini zamonaviy darajada hal eta oluvchi yangi avlod direktori zarur.

Yangi turdagi direktor jamoa bilan ishlashda tabaqalashtirilgan yondashuvni amalga oshirishi, ularning qobiliyatlari, shuningdek ehtiyojlari va kasbiy talablarini hisobga olishi kerak. Direktor uchun xodimlarning tashabbusini ma'qullash, ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga hissa qo'shish, shuningdek, har bir xodimini harakatga unday olishi muhimdir. Bugungi kunda zamonaviy pedagogik ta'sir ko'rsatish uslublariga ega, bundan tashqari boshqaruv mahoratini biluvchi mutaxassis zarur.

Ta'limning maqsadi-obyektiv hayot talablariga muvofiq holda o'zgarib borgani kabi, ta'limning xarakteri, yo'nalishi ham uning maqsadiga muvofiq o'zgarib boradi. Ta'lim dialektik tarzda taraqqiy etib boradigan ichki ziddiyatlar jarayonidir. Ta'lim bilish qobiliyatlari, his-tuyg'ular, idrok, shaxsni tarkib toptiruvchi kuchli omildir. Ta'lim jamiyat qurilishining muhim muammolarini hal qilish — jamiyatning moddiy-texnika bazasini yaratish, ijtimoiy munosabatlarni tarkib toptirish, jamiyatning yangi a'zosini tarbiyalashga yordam beradi.

Ta'limdagi innovatsiyalar esa o'qitish va o'rgatish sohasidagi innovatsiyalarning paydo bo'lishiga qaratilgan kompleks tadbirlarni o'z ichiga oladi. Bu innovatsiyalar ta'lim jarayonini tashkil etishning usul va uslublari, ta'lim va tarbiya jarayonida foydalaniladigan resurslar, ilmiy nazariyalar va tushunchalarni ifoda etadi. Innovatsiyalar ta'lim faoliyati jarayonida ham rivojlanadi. O'quv jarayonida bilim oluvchilarning nazariy va amaliy bilimlari rivojlanadi, keyinchalik ular amaliy hayotning innovatsiyalar yaratish bilan bog'liq turli sohalarida qo'llanilishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining zamonaviy direktori ish jarayonida bajaruvchi juda ko'p vazifalar ro'yxati mavjud. Boshqaruv vazifalari ro'yxati quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Pedagog kadrlar tarkibining sifatini boshqarish. Bu vazifa pedagog kadrlar soni va ularning tarkibini belgilash sifatida tushuniladi, shu bilan birga mazkur vazifa malaka oshirish tizimi, jamoaviy ishni tashkil qilish va mehnatga haq to'lash tizimini o'z ichiga oladi.

- Maktabgacha yoshdagi bolalarning ta'lim va tarbiya sifatini boshqarish.

- Ta'lim texnologiyasi sifatini boshqarish. Zamonaviy ta'lim tizimida turli xil ta'lim texnologiyalarini loyihalashtirish muhim o'rin tutadi.

- Moddiy-texnik boshqaruv sifatini boshqarish, jihozlardan foydalanish va o'quv xonalarini taqsimlashni o'z ichiga oladi.

- Ta'lim infratuzilmasi sifatini boshqarish.

- Axborot-uslubiy ta'minotni boshqarish qidiruv jarayonlarini tartibga solish va muhim ma'lumotlarni tahlil qilish, bilim olish uchun eng samarali uslubiy sxemalardan foydalanishni o'z ichiga oladi.

- Ta'lim dasturi sifatini boshqarish, o'quv rejasi, tadbirlarni tashkil etish va malaka talablarini qamrab oladi.

- Huquqshunoslik vazifasi direktor o'z ishida qonunlarni bilishi va qo'llay olishi, butun jamoaning huquq va burchlarga rioya etishini tashkil qilishni anglatadi.

- Psixolog-vositachining vazifasi shundan iboratki, direktor nafaqat jamoada, balki ota-onalar va bolalar o'rtasida ham o'zaro tushunish va ishonch muhitini yaratishi kerak. Jamoadagi nizolarni bartaraf etish qobiliyati maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining juda muhim vazifasidir.

- Tashkiliy vazifa ma'lum bir tuzilmani, ichki tartibni yaratishni o'z ichiga oladi. Tashkiliy qobiliyatlar quyidagi fazilatlardan iborat: kasbiy kompetensiya, jamoatchilik, jamoada ishlash tuyg'usi, talabchanlik, faollik va maqsadga muvofiqlik.

- Nazorat va faoliyatni muvofiqlashtirish, zaruratga ko'ra, nazorat paytida kamchiliklar aniqlangan taqdirda, ishda o'zgarishlar kiritilishini o'z ichiga oladi. Mazkur vazifa direktor talabchan, faol va tezkor bo'lishi kerakligini nazarda tutadi. Bu tashkiliy ko'nikmalarni namoyish etish direktorga jamoa faoliyatidagi kamchiliklarni o'z vaqtida aniqlash va ularning oldini olish yondashuvlarini tahlil qilishga yordam beradi.

Haqiqiy pedagog kadrning shakllanishi pedagog kadrning bolani tushuna olish qobiliyatidan boshlanadi. Agar pedagog kadr bolaning ma'naviy dunyosini tushunishga harakat qilmasa, u holda kelajakda u endi ta'lim va ijtimoiylashuv jarayoniga ta'sir ko'rsata olmaydi. Boshqaruv faoliyati jarayonida boshqaruvchida, albatta, turli xil muammolar uchraydi va u mazkur muammolarni samarali hal qilish darajasi orqali uning vakolat darajasini aniqlash mumkin. Boshqaruv vakolati rivojlanishi nafaqat o'z-o'zini rivojlantirish va boshqaruvchi faoliyatida tajriba orttirish, balki boshqaruvchining malakasini oshirish, shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining kasbiy qayta tayyorgarligiga bog'liq.

Zamonaviy innovatsion jarayonlar juda murakkab va muqarrardir. Ular boshqaruvning istalgan sohasida rejalashtirishni takomillashtirish, boshqaruv organlarining tuzilishi va funksiyalari, kadrlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nurmatov, A., & Melibayeva, R. (2022). Boshqaruv psixologiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. T.: 2020 y
3. M.A.Abdullayeva Maktabgacha ta'limni boshqarishning ilmiy asoslari. O'quv qo'llanma 2020-y
4. N.Sh.Mavlonov The impact of the use of digital technologies on improving the quality of work of preschool organizations// <https://doi.org/10.5281/zenodo.8036458>.